

FYLKESMANNEN I VESTLAND

Oversikt over fagtema i planar og dispensasjoner etter plan- og bygningslova

FRÅ BØMLO. FOTO: MAGNUS JOHAN STEINSVÅG

Mai 2020

Dette dokumentet inneheld omtale av gjeldande overordna føringar innafør fagtema som er sentrale for Fylkesmannen i arbeidet med planar og dispensasjonar etter plan- og bygningslova.

Innhold

Fagtema.....	2
Folkehelse.....	2
Klima, energi- og klimatilpassing.....	3
Samfunnstryggleik og beredskap (ROS-analysar).....	5
Samordna bustad, areal- og transportplanlegging.....	6
Landbruk og jordvern	7
Barn og unge, universell utforming og likestilling.....	9
Naturmangfald	12
Strandsona langs sjø og vassdrag, sjøareal	14
Vassdrag	16
Friluftsliv, landskap, grønstruktur og samanhengande naturområde med urørt preg.....	19
Forureina grunn.....	23
Lokal luftkvalitet.....	25
Støy.....	26
Avløp.....	30
Massar	32

Fagtema

Folkehelse Kommunane skal identifisere positive og negative faktorar som innverkar på folkehelsa og utarbeide ein skriftleg oversikt kvart fjerde år. Folkehelseutfordringane bør drøftast i planstrategien, og kommunen skal vidare fastsette mål og strategiar og sette i verk tiltak for å møte kommunen sine konkrete folkehelseutfordringar. Det er viktig at det er samanheng mellom planstrategi og kommuneplanens samfunns- og arealdel.

Plan- og bygningslova

Pbl. § 3-1 e: legge til rette for god forming av bygde omgivnader, gode bumiljø og gode oppvekst- og levekår i alle delar av landet.

Pbl. § 3-1 f: Fremme befolkninga si helse og motverke sosiale helseforskjellar samt bidra til å førebygge kriminalitet.

Pbl. § 28-7: Krav til storleik, utforming og kvalitet på uteareal.

Folkehelselova

§ 1: Målet med denne lova er å bidra til ei samfunnsutvikling som fremjer folkehelse og utjamnar sosiale helseforskjellar. Folkehelsearbeidet skal fremje befolkninga si helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å førebygge psykisk og somatisk sjukdom, skade eller liding.

Forskrift om oversikt over folkehelseoversikt

§ 3: Krav til kva oversikta skal innehalde – Oversikta skal omfatta opplysningar om og vurdering av befolkningsammansetting, oppvekst- og levekårsforhold, fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø, skader og ulykker, helsereelatert åtferd og helsetilstand.

Nasjonale forventningar av 14.052019 til regional og kommunal planlegging

- Kommunane planlegg aktivt for å motverke og førebyggje levekårsutfordringar og medverkar til utjamning av sosiale forskjellar
- Bustadpolitikken og bustadplanlegginga til kommunane er ein integrert del av kommunen sin strategi for samfunns- og arealutvikling. Politikken og planlegginga legg til rette for ein variert befolkningsstruktur gjennom god tilgang på bustadtomter som grunnlag for tilstrekkeleg, variert og sosial bustadbygging.
- Kommunane legg universell utforming til grunn i planlegginga av omgivnader og busetnad og sikrar omsynet til folkehelse i planlegginga.
- Kommunar og fylkeskommunar har ei aktiv og heilskapleg tilnærming til utvikling av aldersvenlege kommunar og fylke.

Regionale forventningar

[Regional plan for folkehelse Hordaland 2014 - 2025](#)

[Regional plan for folkehelse Sogn og Fjordane 2015 - 2025](#)

Regional planstrategi for Vestland fylkeskommune

Aktuelle lenker

- **Systematisk folkehelsearbeid**
 - Systematisk folkehelsearbeid - Rettleiar til lov og forskrift
 - [Helsedirektoratet – Folkehelse i kommunen](#)
 - [Meld. St. 19 \(2018- 2019\)\) Folkehelsemeldinga – Gode liv i eit trygt samfunn](#)
 - [Forebygging.no - kunnskapsbase for folkehelse- og rusforebyggende arbeid](#)
 - [Rapport – Folkehelse og berekraftig samfunnsutvikling](#)
- [Miljøretta helsevern](#)
 - [Forskrift om miljøretta helsevern](#)
- [Redusere sosiale skilnader i helse og bustadsosialt arbeid](#)
 - [Kommunal planlegging som redskap for å redusere sosiale helseforskjeller](#)
 - [Folkehelse – Fylkesmannen i Vestland](#)
 - [Veiviseren.no - for bolig og tjenestoområdet](#)
- [Barn og unge, fysisk aktivitet](#)
 - [Barn og unge i plan og byggesak](#)
 - [Sammen om aktive liv - Handlingsplan for fysisk aktivitet 2020-2029](#)
- [Aldersvenleg samfunnsplanlegging](#)
 - [Leve hele livet – En kvalitetsreform for eldre](#)
 - [Håndbok for aldersvennlig stedsutvikling](#)
 - [Ressursportal for analyse og planlegging](#)
- [Folkehelseplanlegging i kommunane](#)
 - [Folkehelsestatistikk frå Vestland](#)
 - [Lokale folkehelseiltak – veiviser for kommunen](#)
 - [Folkehelseplanlegging i kommunane](#)
 - [Verktøykasse for strategisk folkehelsearbeid](#)
 - [Læringsportal for lokal og regional planlegging - Helse og omsorg i plan](#)

Meir relevant informasjon finn du under fagtema **Barn og unge, universell utforming og likestilling**.

I Fylkesatlas

Tilgjengelegheit – Friluftsliv vurdert for rullestol/Friluftsliv og reiseliv

Tilgjengelegheit – tettsted/Friluftsliv og reiseliv

Klima, energi- og klimatilpassing

Plan- og bygningslova

- § 1-1 lova skal fremma berekraftig utvikling til det beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjonar.
- § 11-9 nr 3 og § 12-7 nr 8 føresegner til plan om tilrettelegging for vassboren varme.
- § 27-5 føresegner om fjernvarmetilknytning.

- § 4-3 ROS
-

Norges klimapolitikk

Regjeringa har som mål å redusere ikkje-kvotepliktige klimagassutslepp med minst 55, om mogleg 55 prosent innan 2030 samanlikna med 2005-nivå og at Noreg skal bli eit lågutsleppssamfunn innan 2050.

Vi samarbeider med EU for å nå målet, der deltaking i det europeiske kvotesystem står sentralt. Måla er nedfelt i [klimalova](#), som gir ramma for norsk klimapolitikk.

[Klimakur 2030](#) presentere aktuelle tiltak innan ulike sektorar i ikkje-kvotepliktig sektor som vil bidra til å redusere utslepp i Norge fram mot 2030. Klimakuren vurderer korleis arealbruksendringar og drift av skogen påverkar utslepp. Regjeringa arbeider med ny Stortingsmelding basert på Klimakur 2030.

Føringar for planlegginga

[Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2019-2023:](#)

Utdrag frå kap 02 Vekstkraftige regionar og lokalsamfunn i heile landet:

- Fylkeskommunane og kommunane legg vekt på arbeidet med å redusere utslepp av klimagassar, inkludert utslepp frå arealbruksendringar, meir effektiv energibruk og miljøvennleg energiomlegging. Oppdatert kunnskap om forventa klimaendringar og konsekvensar skal brukast i planlegginga
- Fylkeskommunane og kommunane legg vekt på klimatilpassing og samfunnssikkerheit i planlegginga, og legg dei høge alternativa frå nasjonale klimaframskrivingar til grunn for arbeidet. Risiko- og sårbarheitsanalysar ligg til grunn for plan- og byggjesaksbehandlinga

[SPR klima og energiplanlegging og klimatilpassing](#)

Dei statlege planretningslinene legg føringar på kommunar, fylkeskommunar og staten, som gjennom si planlegging og utøving av mynde skal stimulere til og bidra til reduksjon i utslepp av klimagassar og miljøvennleg energiomstilling (redusere utslepp). Planlegging på ulike nivå skal bidra til at samfunnet vert førebudd og tilpassa endringar i klima (klimatilpassing). Bortval av naturbaserte løysingar skal grunngevest.

Rettleiing om dei statlege planretningslinene ligg på [Miljødirektoratet sin nettside](#).

Rettleiinga er delt inn etter tema:

[Klima- og energiplanlegging](#) (redusere utslepp)

[Korleis ta omsyn til klimaendringar i plan](#) (klimatilpassing)

[SPR for bustad, areal og transportplanlegging](#) (sjå og kap 4.4).

Utbyggingsmønster og transportsystem skal bidra til utvikling av kompakte byer og tettstader, redusere omfanget av transport og leggje til rette for klima- og miljøvenlege transportformar. Vekst i persontransport i byområda skal skje gjennom kollektivtransport, sykkel og gange.

Blågrøn infrastruktur er nettverket av naturlege og semi-naturlege område som vegetasjonsdekkta landlege område, kantsoner, opne vassdrag, ferskvatn og kystområde.

Bevisst bruk av blågrøne strukturar er viktig for å gjer byer og tettstader meir robuste mot auka nedbør knytt til klimaendringar. Ved å nytte [naturbaserte løysingar](#) kan ein dempe negative verknader av flaum, overvatn, skred og andre hendingar.

Døme på [Blågrønne strukturer](#), Kommuneplanens arealdel, Bergen kommune. Kommunen arbeider om med [Kommunedelplan for overvann](#).

Aktuelle lenker

Miljødirektoratet:

- [Ansvarsområde innan klima](#)
- [For myndigheter om klimaarbeid](#)
- [Klima- og energiplanlegging](#)
- [Kunnskapsinnhenting - klimatilpassing](#)
- [Norsk klimaservicesenter](#) (KSS) – Gir beslutningsgrunnlag for klimatilpassing i Norge.
- Klimaprofil for Sogn og Fjordane og Hordaland
- Miljøstatus - [Om klima](#)

NVE:

- [Kart](#) over Aktsomhetsområde og Fare

Rapportar:

- ✓ DSB sin klimahjelper - [Klimatilpassing i planlegging etter plan- og bygningslova](#):
- ✓ [Klima i Norge 2100 – kunnskapsgrunnlag](#) for klimatilpassing NCCCS rapport
- ✓ [NOU 2010:10](#) tilpassing til eit klima i endring:
- ✓ [NOU 2015:16](#) overvann i byer og tettsteder:
- ✓ Rapport - [Naturbaserte løysingar for klimatilpassing](#)
- ✓ [Meld.St.33 \(2012-2013\)](#) Klimatilpassing i Norge:

Regionale forventningar

- [Regional klimaplan](#) 2014-2030:
- [Regional planstrategi for Vestland](#) 2020-2024. (forslag).

I Fylkesatlas

Flaum/Samfunnstryggleik

Havnivå/Samfunnstryggleik (Middelhøgvatn og Stormflo)

Skred/Samfunnstryggleik

Nettanlegg /Energi

Vannkraft/Energi

Vindkraftverk/Energi

Samfunnstryggleik og beredskap (ROS-analysar)

Plan- og bygningslova (pbl.) § 3-1 punkt f, g, h og § 4-3

Kommunane skal førebyggje kriminalitet, ta klimaomsyn og fremje samfunnstryggleik i planlegginga si. Pbl. § 4-3 stiller difor krav om ROS-analyse i alle plansaker, samt krav til oppfølging av avdekt risiko og sårbarheit, m.a. gjennom bruk av omsynssoner i plankartet med tilhøyrande krav i planføresegnene. ROS-analysen skal vise risiko og sårbarheit som har betydning for om arealet er eigna til utbygging eller ikkje, og eventuelle endringar i slike forhold som følgje av planlagt utbygging.

Kgl. res. av 14. mai 2019 Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2019-2023

Regjeringa forventar at:

- fylkeskommunane og kommunane legg vekt på klimatilpassing og samfunnssikkerheit i planlegginga, og legg dei høge alternativa frå nasjonale klimaframskrivingar til grunn for arbeidet
- risiko- og sårbarheitsanalysar ligg til grunn for plan- og byggjesakshandsaminga

Krav i byggtেকnisk forskrift (TEK17) og andre akseptkriteria

TEK17 definerer kva som er akseptabel risiko for flaum og skred i §§ 7-2 og 7-3. For andre typar risiko må kommunen sjølv gjere greie for kva ein reknar som akseptabel risiko. Alle risiko- og sårbarheitstilhøve skal merkast med omsynssone på plankartet. Krav til risiko- og/eller sårbarheitsreduserande tiltak skal gå fram av planføresegnene.

Utfyllande informasjon og rettleiingsmaterieil

KMD-rundskriv H-5/18 – [Samfunnssikkerhet i planlegging og byggesaksbehandling](#)

DSB-rettleiar – [Samfunnstryggleik i kommunen si arealplanlegging – Metode for risiko- og sårbarheitsanalyse i planlegginga](#)

TIPS! Lengst bak i DSB-rettleiaren finst det referansar til ei rekke andre relevante kjelder, m.a. lover og forskrifter, rettleiarar, rundskriv m.m.

I Fylkesatlas

Flaum/Samfunnstryggleik

Havnivå/Samfunnstryggleik (Middelhøgvatn og Stormflo)

Skred/Samfunnstryggleik

Samordna bustad, areal- og transportplanlegging

Plan- og bygningslova

Pbl. § 3-1 bokstav e) legge til rette for god forming av bygde omgivnader, gode bumiljø og gode oppvekst- og levkår.

Bokstav g) tar klimahensyn gjennom løysingar for energiforsyning og transport

[Statlege planretningslinjer for samordna bustad, areal- og transportplanlegging av 26.09.2014:](#)

I punkt 4.3 er det lagt vekt på fortetting ved kollektivknutepunkt i by- og tettstodområde. Samstundes som omsynet til gode uteområde skal ha vekt. Jordvernet skal stå fast, men

skal balanserast mot behovet til storsamfunnet. I område med mindre utbyggingspress kan det planleggast for eit meir differensiert busettingsmønster.

I brev frå miljøvernministeren 31.08.2012 til fylkesmennene går det m.a. fram at Fylkesmannen bør «...se til at kommunene i sin kommuneplanlegging lager arealregnskap som avklarar arealreserver og arealbehov til bl.a. boliger og setter opp mål for volum og mønster for utbygginga.» Det vil framleis vere eit godt verkemiddel i kommuneplanlegginga.

Nasjonale forventningar av 14. mars 2019 til regional og kommunal planlegging:

- Samordning av transportsystem og bustad,- næring og arbeidsplassar. Tette og kompakte byar og tettstader for å unngå byspreiing, transportbehov og klimagassutslepp.
- Transportvekst i byområda skal tas med kollektivtransport, sykkel og gange og skal følgje opp byvekstavgiftar (bymiljøavgiftar og byutviklingsavgiftar). Sikra gode og samanhengande sykkelsamband.
- Legge til rette for tilstrekkelege og variert bustadbygging, samt høg arealutnytting rundt kollektivknutepunkt. Bu- og oppvekstmiljø skal vere trygge og helsefremjande.
- Fylkeskommunen og kommunane fastset regionalt utbyggingsmønster, senterstruktur og hovudtrekka i transportsystemet. I planlegginga trekk ein langsiktige grenser mellom by- og tettstadsområda og store samanhengande LNF-område.

Regionale forventningar:

[Regional plan for attraktive senter i Hordaland – senterstruktur, tenester og handel:](#)

[Regional areal- og transportplan for bergensområdet 2017 – 2028](#)

I Fylkesatlas

Trafikkmengde 2016/Samferdsel (gmlt tema som berre dekker SFJ)

Landbruk og jordvern

Plan- og bygningslova § 3-1 bokstav b

sikre jordressursane og ta vare på landskapskvalitetar og kulturmiljø

Plan- og bygningslova §19-2, 3. ledd. Ved dispensasjon fra loven og forskriften til loven skal det legges særlig vekt på dispensasjonens konsekvenser for helse, miljø, **jordvern**, sikkerhet og tilgjengelighet.

Jordlova 9. Bruk av dyrka og dyrkbar jord

Dyrka jord må ikkje brukast til føremål som ikkje tek sikte på jordbruksproduksjon. Dyrkbar jord må ikkje disponerast slik at ho ikkje vert eigna til jordbruksproduksjon i framtida.

Nasjonal jordvernstrategi Prop. 127 S (2014-2015) og Innst. 56 S (2015-2016) – vedlegg 4)

Vern av jordressursane er ein føresetnad for å nå målsetjingar om mattryggleik og auka matproduksjon. Det er eit nasjonalt mål at det årleg skal omdisponerast mindre enn 4000 dekar dyrka jord i Norge innan 2020. Kommunane har eit klart ansvar for at det nasjonale jordvernmålet vert nådd

Fylkesmannen skal ivareta den nasjonale jordvernpolitikken, og bruke motsegn når nasjonale eller vesentlege regionale interesser er trua.

Nasjonale forventningar av 14.05.2019 til regional og kommunal planlegging

- Legge til rette for meir verdiskaping og nye grønne næringar innanfor jord- og skogbruk.
- Sikre viktige jordbruksområde og kulturlandskap i landbruket gjennom langsiktige utbyggingsgrenser.
- Legge til rette for ei berekraftig utvikling i fjell og utmark og har særleg merksemda retta mot område med stort utbyggingspress. Dette skjer mellom anna ved å fastsetje langsiktige utbyggingsgrenser.
- Legge til rette for gode leveområde for ville, pollinerande insekt gjennom planlegginga og drifta av areal.

Jordvern – nasjonal interesse i kommunal planlegging. Brev frå LMD 1.10.18,,nasjonale og regionale interesser;

<https://www.regjeringen.no/contentassets/68d4cfd386b24654bd2c5d1fca447ebb/nasjonal-og-vesentlig-regional-interesse-innenfor-jordvern.pdf>

Temarettleiar Statens landbruksforvaltning: Landbruk og planlegging etter plan og bygningslova:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/landbruk-pbl/id671207/>

[Rettleiar - Garden som ressurs, Bygge og anleggstiltak i og i tilknytning til landbruk – forhold til plan etter plan- og bygningsloven.](#)

[Registrering av kjerneområde landbruk](#) (grunnlag for omsynssone).

[Massehandtering rettleiar frå Nordhordlandskommunane \(2016\) er tilgjengeleg på /fmho/ksa/plansamarbeid.](#)

Fylkesmannen i Vestland sitt oppdrag for å følgja opp at kommunane tek vare på landbruksomsyn i planarbeid etter plan- og bygningslova

Arealressursar/jordvern, brev frå Landbruksdir. jan 2016 ephortesak 15/16333 pkt 11:

- Fylkesmannen må følgje opp innhaldet i Jordvernstrategien. Vestlandet sin del av 4000 dekar/år dyrka jord, er på om lag 340 dekar/år

- Fylkesmannen må medverke til at kommunane og fylkeskommunane etablerer kompakt utbyggingsmønster som styrer vekst og utbygging vekk frå dei viktigaste jordbruksareala.
- Fylkesmannen skal medverke til at kommunen etablerer langsiktige grenser mot dei viktigaste landbruksareala, og stille krav om effektiv utnytting av eksisterande og planlagde utbyggingsområde.
- Fylkesmannen skal krevje at kommunen greier ut alternativ til bruk av dyrka mark i planprosessane, m.a. potensialet for fortetting og transformasjon.
- Fylkesmannen skal medverke til at spreidd bustadbygging skal handsamast i plan ved t.d. at det etter ei samla vurdering, kan verte sett av områder til spreidd bustadbygging i kommunar ut frå ei bustadomsyn

Frådeling av bustadhus i bustadtomter i LNF-områda, vurderingstema ved fråsegn til dispensasjon og event. klage på vedtak i kommunen:

- Dispensasjonar som gjeld frådeling av bustadhus eller -tomter på gardsbruk skal vurderast i lys av jordlova §§ 9 og 12, dvs den aktuelle landbrukseigedomen sitt langsiktige behov og ressursgrunnlag, og eventuelle drifts- og miljømessige ulemper for landbruket i området.
- Om eigedomen ligg innanfor eller utanfor kjerneområde landbruk, eventuelt omsynssone landbruk
- Om eigedomen ligg i eit område der arealbruken av fleire omsyn bør vurderast gjennom planbehandling, til dømes nær sentrumsområde
- Om det ligg føre busetnadsomsyn i kommunen/området som talar for frådeling.

I Fylkesatlas

Kjerneområde landbruk/Jordbruk/Landbruk (Bare SFJ)
 Arealressurskart AR5/Landbruk
 DOK Arealressurskart – AR50 – Arealtyper/Landbruk
 Jordbruksareal/Jordbruk/Landbruk
 Hovudplan for skogsvegar / landbruk (S&Fj)

Barn og unge, universell utforming og likestilling

Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2019 - 20126

Utdrag frå kap 04 Byar og tettstader der det er godt å bu og leve:

- ✓ Kommunane skal sikre trygge og helsefremjande bu- og oppvekstmiljø.
- ✓ Prinsippa om tilgjenge og universell utforming skal leggjast til grunn i planlegging for å sikre tilgjenge og hindre diskriminering.
- ✓ Kommunane skal ta vare på naturverdiar og legga til rette for fysisk aktivitet og trivsel.

Plan- og bygningslova

Pbl. §1-1 siste ledd: universell utforming og omsynet til barn og unge skal ivareta i planlegginga.

Pbl. § 3-1 pkt. e: legge til rette for god forming av bygde omgjevnader, gode bumiljø og gode oppvekst- og levekår.

Pbl. § 3-1 pkt. f: fremme helse i befolkninga og motverke sosiale helseforskjellar samt bidra til å førebygge kriminalitet.

Pbl. § 3-3 tredje ledd: etablere ordning for å ivareta barn og unges interesser (barnerepresentant).

Pbl. § 5-1 andre ledd: sikre aktiv medverknad frå grupper som krev spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge

Pbl. § 11-9 nr 5: kan stille krav i KPA om universell utforming og leke-, ute- og opphaldsplassar.

Pbl. § 12-7 nr 4: kan stille krav i reguleringsplan til universell utforming og leike- og opphaldsareal.

Pbl. § 28-7: krav til storleik, utforming og kvalitet på uteareal, fellesareal.

Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging

Retningslinjene stiller konkrete krav til kvalitet og funksjonar for areal som vert nytta av barn og unge. Lova har krav om medverknad i planprosessen. Kommunen må organisere planprosessen slik at barn får fremma sine synspunkt og får delta. Kommunen er pålagt å etablere ei særskilt ordning for å ivareta barn og unge sine interesser i planlegginga, (Jf. pbl § 3.3 tredje ledd). Det skal vere personar med nødvendig kompetanse og erfaring til å fylle denne funksjonen.

Utdrag frå retningslinjene:

4. Krav til den kommunale planleggingsprosessen

Kommunen skal:

- a. Vurdere konsekvenser for barn og unge i plan- og byggesaksbehandlingen etter plan- og bygningsloven.
- b. Foreta en samlet vurdering av barn og unges oppvekstmiljø for å innarbeide mål og tiltak i kommuneplanarbeidet.
- c. Utarbeide retningslinjer, bestemmelser eller vedtekter om omfang og kvalitet av arealer og anlegg av betydning for barn og unge, som skal sikres i planer der barn og unge er berørt.
- d. Organisere planprosessen slik at synspunkter som gjelder barn som berørt part kommer fram og at ulike grupper barn og unge selv gis anledning til å delta.

5. Krav til fysisk utforming

Følgende skal vies spesiell oppmerksomhet:

- a. Arealer og anlegg som skal brukes av barn og unge skal være sikret mot forurensning, støy, trafikkfare og annen helsefare.
- b. I nærmiljøet skal det finnes arealer hvor barn kan utfolde seg og skape sitt eget lekemiljø. Dette forutsetter blant annet at arealene:
 - er store nok og egner seg for lek og opphold
 - gir muligheter for ulike typer lek på ulike årstider
 - kan brukes av ulike aldersgrupper, og gir muligheter for samhandling mellom barn, unge og voksne.
- c. Kommunene skal avsette tilstrekkelige, store nok og egnet areal til barnehager.
- d. Ved omdisponering av arealer som i planer er avsatt til fellesareal eller friområde som er i bruk eller er egnet for lek, skal det skaffes fullverdig erstatning. Erstatning skal også skaffes ved utbygging eller omdisponering av uregulert areal som barn bruker som lekeareal, eller dersom omdisponering av areal egnet for lek fører til at de hensyn som er nevnt i punkt b ovenfor, for å møte dagens eller framtidens behov ikke blir oppfylt.

Les meir på regjeringa si nettside om [barn og unges interesser i planlegginga](#).

Mange kommunar har gjennomført [Barnetråkk](#). Dette er registreringar som gir kunnskap om areal som er viktige for barn og unge.

[Veileder KMD](#); Barn og unge i plan og byggesak

[Byggteknisk forskrift \(TEK 17\)](#)

Forskrifta setter minimum standard og funksjonskrav til bygg for at dei skal vere lovlege. Tema i forskrifta omfattar visuell kvalitet, universell utforming og tekniske krav til sikkerheit, miljø, helse og energi.

§ 5-6

For boliger, skoler, barnehager og andre bygninger der det etter kommunens skjønn er nødvendig å avsette et minste uteoppholdsareal, bør det i planbestemmelsene angis minste uteoppholdsareal inklusiv lekeareal. MUA angis i m2 hele tall per enhet, bolig, skoleelev eller barnehagebarn mv. og skrives m2 MUA. Uteoppholdsareal er de delene av tomten som er egnet til formålet og som ikke er bebyggt eller avsatt til kjøring og parkering. Kommunen kan bestemme at hele eller deler av ikke overbyggt del av terrasser og takterrasser kan regnes som uteoppholdsareal.

§ 8-2

Opparbeidet uteareal med krav om universell utforming

- a) uteareal for allmennheten

§ 8-3

Uteoppholdsareal

§ 8-4

Generelle krav til gangadkomst og ganglinjer

- Universell utforming av skolebygninger
- Lekeplasser

§ 12-1

Krav til planløsning og universell utforming av byggverk

[Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler](#) m.v.

.. er hjemlet i Folkehelseloven, og stiller ein rekke funksjonskrav til barnehager og skoler. Drift forutsetter helseverngodkjenning av kommunen, jf. § 6. Fylkesmannen ved avdeling HSB er klageinstans.

Det følger av § 9 at barnehagens/skolen sine lokaler og uteområder skal vere utforma og innreda slik at det fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold samt forebygger sykdom og skade, jf. § 1. Se § 10 om høve for aktivitet og kvile, § 12 om psykososiale forhold, § 17 om smittevern, § 19 om inn klima/luftkvalitet og § 21 om lydforhold.

Helsedirektoratet utarbeida arealnorm for barnehage, sjå veiledar til forskrift. Norma er som følger: Inneareal skal vere 4 m² per barn o/3 år, og 1/3 større (5.3 m²) per barn u/3 år. Uteareal skal minimum vere seks gangar større enn inneareal, altså 24 m² per barn o/3 år og 31.8 m² per barn u/3 år. FMHO har i ein serie vedtak fastheld arealnorma som eit «veiledende minimum», slik at avvik frå denne må særskilt grunngjevast og kunne forsvarast med kompensierende tiltak som etter ein konkret vurdering gir barna eit tilsvarende godt tilbod som oppfylt arealnorm gjer. FMHO si tolking er vidareført i FMVL.

Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringslova) ?

Opplærings- og barnehagelova med forskrifter.?

Regionale forventningar

Regional plan for folkehelse, særleg Tema 1: [Heilskapleg folkehelsearbeid og universell utforming](#):

Aktuelle lenker

- [Rundskriv barn og unge i planlegging T-2/08](#):
- [T-1513 Barn og unge og planlegging etter pbl](#):
- Samleside UU frå regjeringa: <https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan--og-bygningsloven/plan/fagtema-i-planlegging1/universell-utforming-i-planlegging/id621728/>
- DIBK og Husbanken: <http://www.tenkuniverselt.no/>
- Regjeringa sin handlingsplan for UU: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/regjeringens-handlingsplan-for-universell-utforming-2/id2473299/?ch=1&q=>
- [BLDs forventningar til FMs likestillingsarbeid](#):

I Fylkesatlas

Skular i Sogn og Fjordane/Fylkesfakta

DOK Kartlagte og verdsatte friluftsområder/Friluftsliv og reiseliv (ikkje fullstendig i SFJ).

Naturmangfald

Naturmangfaldlova

Lova skal sikre biologisk, landskapsmessig og geologisk mangfald og har som målsetting å sikre berekraftig forvaltning. Førekost av artar og naturtypar skal takast vare på i levedyktige førekomst i naturlege utbreiingsområde [§§ 4 og 5](#). Prinsippa i [§§ 8-12](#) skal leggjast til grunn som retningslinjer ved utøving av offentleg myndigheit og vurderinga vere ein del av vedtaksdokumentet.

Nasjonale mål (Aichi-måla i biomangfaldkonvensjonen):

Økosystema skal ha god tilstand og levere økosystemtenester. Ingen artar og naturtypar skal utryddast. Utviklinga til truga og nær truga arar og naturtypar skal betrast. Eit representativt utval av norsk natur skal takast vare på for kommande generasjonar.

Vassressurslova § 11

Langs breidda av vassdrag med årssikker vassføring skal ein oppretthalde eit avgrensa naturleg vegetasjonsbelte som motverkar avrenning og gir levestad for plantar og dyr.

Vassforskrifta § 12

Stiller vilkår til ny aktivitet eller inngrep i ein vassførekomst:

- a) alle praktisk tiltak skal gjerast for å avgrensa negativ utvikling i tilstand til vassførekomst
- b) samfunnsnytte større enn tap av miljøkvalitet
- c) tiltak kan ikkje gjennomførast på anna måte grunna store mishøvelege kostnader eller at tiltaket ikkje teknisk kan gjennomførast

Lakse- og innlandsfiskelova § 7

Omsynet til fiskeinteressene og ivaretaking av fiskens og andre ferskvassorganismar sine økologiske funksjonsområde skal innpassast i planar etter plan- og bygningslova.

Nasjonale forventningar av 12.06.2015 til regional og kommunal planlegging

- ✓ Fylkeskommunen/kommunane skal identifisere viktige verdier av naturmangfald og landskap og ivareta desse i sine planar.
- ✓ Kommunane skal ta vare på naturverdier, sikre samanhengande grønstruktur og opne vassvegar.

Stortingsmeldingar

- [St.meld. 14 \(2015-16\)](#) Handlingsplan for naturmangfald:
- [Regjeringa sin miljøpolitikk](#) og rikets miljøtilstand

Rettleiing

- ✓ [KLD: Rettleiar «Naturmangfoldloven kapitel II» - mars 2016](#)
- ✓ [Brev frå MD](#) 11.07.2011 om naturmangfald og pbl:

Aktuelle lenker

- [Fylkesatlas](#). Relevante tema under «Viktige naturområde og artar».
- Viktigaste Primærkjelder Kart: [Naturbase](#) og [Artskart](#).
- [Artsdatabanken](#): Raudliste for [artar](#) og [naturtypar](#), [framande artar](#)
- [Nasjonale miljømål](#) fordelt på resultatområde
- [Internasjonale miljømål for biologisk mangfald 2011-2020](#)
- [Oversyn over internasjonale miljøavtalar](#)
- Faktaark NVE verneplanar vassdrag i [Hordaland](#) og [Sogn og Fjordane](#)
- [Rikspolitiske retningsliner \(RPR\) for verna vassdrag](#)
- [Råd om landskap og naturmangfald i planlegging i Hordaland](#)
- Informasjon om vatn:
<http://vann-nett.no/portal/>

I Fylkesatlas

Arter av stor forvaltingsinteresse/Viktige naturområde og arter

Arter av særleg stor forvaltingsinteresse/Viktige naturområde og arter

Framande arter/Viktige naturområde og arter

Marine naturtypar/Viktige naturområde og arter

Naturtypar/Viktige naturområde og arter

Naturvernområde/Viktige naturområde og arter

Elvemusling/viktige naturområder

Raudlistearter/Viktige naturområde og arter

Verneplan for vassdrag/Viktige naturområde og arter

Villrein/Viktige naturområde og arter

Elvemuslingen er sær sårbar for ureining og partikkelavrenning. Ved avrenning til sidebekkar som renn inn i hovudvassdrag, kan tiltak sjølv langt unna gje dramatiske konsekvensar. Foto: M.J.S. ©

Strandsona langs sjø og vassdrag, sjøareal

Plan- og bygningslova § 1-8

Forbod mot tiltak i 100-metersbeltet langs sjøen, med mindre anna byggegrense er fastsett gjennom planvedtak.

I all planlegging 100-metersbeltet langs sjø og vassdrag skal det takast særleg omsyn til natur- og kulturmiljø, friluftsliv, landskap og andre allmenne interesser.

Statlege planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsona langs sjøen (T-1497):

Desse skal reviderast i 2020.

Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging:

Om planlegging i sjø:

- ✓ Fylkeskommunal og kommunal planlegging er viktig for å sikre det langsiktige arealbehovet til fiskeri- og havbruksnæringane, samtidig som andre samfunns- og miljøinteresser blir varetekne.
- ✓ Departementet skal avklare behovet for statlege planretningslinjer for kystnære sjøområde. Statlege planretningslinjer vil kunne gi signal om samordning og avveging mellom ulike interesser i kystsona gjennom regional, interkommunal og kommunal planlegging. Retningslinjene blir mellom anna sett i lys av arbeidet med rundskriv og rettleiar for planlegging i sjøområda.

Forslag til regionale kystsoneplanar

Forslag til [Regional kystsoneplan Sunnhordland og Ytre Hardanger](#) med [akvakulturanalyse](#)

Aktuelle lenker

[Analyse av utfordringar](#) for planlegging i sjø Norconsult på vegne av KMD frå 2015.

Lakse- og innlandsfiskelova § 7

Omsynet til fiskeinteressene og ivaretaking av det økologiske funksjonsområdet for fisk og andre ferskvassorganismar skal innpassast i planar etter plan- og bygningslova.

§ 7 a. Nasjonale laksevasdrag og [nasjonale laksefjorder](#).

Gjeld: Etnefjorden – Ølsfjorden, Fjordane ved Osterøy, Sognefjorden, Dalsfjorden, Førdefjorden, Nordfjord.

Nasjonale laksevasdrag er gitt eit særskilt vern i lov om laksefisk og innlandsfisk § 7a første ledd. Les meir i kap 4.9 Vassdrag.

I Fylkesatlas

- DOK Kartlagte og verdsatte friluftsområder/Friluftsliv og reiseliv (ikkje fullstendig i SFJ)
- DOK Statleg sikra friluftsområde/Friluftsliv og reiseliv
- Naturtypar/Viktige naturområde og artar
- Naturvernområde/Viktige naturområde og artar
- Landskasprejonar og landskapstypar/Landskap (mest SFJ)
- Verneplan for vassdrag/Viktige naturområde og artar
- Anadrome vassdrag/Elv og innsjø
- Lakseførande elvestrekningar/Elv og innsjø (berre SFJ)
- Nasjonale laksevasdrag/Elv og innsjø

Vassdrag

Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2019-2023:

Utdrag frå kap. 02 Vekstkraftige regionar og lokalsamfunn i heile landet:

- Fylkeskommunane og kommunane vurderer arealbruken i strandsona langs sjøen og i og langs vassdrag i eit heilskapleg og langsiktig perspektiv, og tek særlege omsyn til naturmangfald, kulturmiljø, friluftsliv, landskap og andre allmenne interesser

Utdrag frå kap. 04 Byar og tettstader der det er godt å bu og leve

- Kommunane legg vekt på å sikre byrom og blågrøn infrastruktur med stiar og turveggar som sikrar naturverdiar og omsyn til overvatn og legg til rette for fysisk aktivitet og naturopplevingar for alle.
- Fylkeskommunane og kommunane sikrar bruks- og verneverdiane til vassdraga i planlegginga. Potensialet i vassdraga for trygg avleiing av overvatn og naturbasert demping av flaum skal utnyttast.

Naturmangfaldlova §§ 8-12

Lova skal leggjast til grunn for alle tiltak som kan påverke vassdrag og kantvegetasjonsbeltet.

Vassressurslova § 11 (kantvegetasjon)

Langs breidda av vassdrag med årsikker vassføring skal det oppretthaldast eit avgrensa naturleg vegetasjonsbelte som motverkar avrenning og gir levestad for plantar og dyr. Unntak gjeld likevel for byggverk som står i nødvendig samanheng med vassdraget, eller der det gjeld opning for å sikre tilgang til vassdraget.

Grunneigaren, tiltakshavar og fagmynde kan krevje at kommunen fastset breidda på beltet. Breidda kan også fastsetjast i rettsleg bindande planar etter plan- og bygningslova. (Kommunen kan ikkje setje byggjegrænse lik 0 og så fjerne kantvegetasjonen.) Fylkesmannen kan i særlege tilfelle fritta for kravet om eit funksjonelt kantvegetasjonsbelte.

Vassforskrifta

Vassforskrifta har som føremål å gi rammer for fastsetjing av miljømål som skal sikre ei mest mogleg heilskapleg vern og berekraftig bruk av vassførekomstane, og set difor konkrete føringar på prosess og kriterium for forvaltning av vassressursane. Eit tiltaksprogram konkretiserer kva som kan gjerast for å oppnå betre tilstand i vassdrag med forringa tilstand, og med det nå miljømåla som er satt.

Ved enkeltvedtak om ny aktivitet eller nye inngrep i ein vassførekomst som kan medføre at miljømåla ikkje nås eller at tilstanden blir forringa, skal § 12 i vassforskrifta vurderast. Vilkår i §12 skal vere oppfylt for at det skal kunne gis løyve etter det aktuelle sektorregelverket:

- a) alle praktiske tiltak som kan gjennomførast skal settast inn for å avgrense negativ utvikling i tilstanden for vassførekomsten
- b) samfunnsnyttan av dei nye inngrepa eller aktivitetane skal vere større enn tap av miljøkvalitet
- c) tiltak kan ikkje gjennomførast på annan måte grunna store mishøvelege kostnader eller at tiltaket ikkje teknisk kan gjennomførast

Lakse- og innlandsfiskelova § 7

Omsynet til fiskeinteressene og ivaretaking av det økologiske funksjonsområdet for fisk og andre ferskvassorganismar skal innpassast i planar etter plan- og bygningslova.

§ 7 a. [Nasjonale laksevassdrag](#) og nasjonale laksefjorder

Nasjonale laksevassdrag er gitt eit særskilt vern i lov om laksefisk og innlandsfisk § 7a første ledd: «Når det treffes vedtak eller gjennomføres tiltak som kan påvirke laksens levevilkår, skal de særskilte hensyn som følger av Stortingets vedtak om nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjorder legges til grunn. I disse områdene skal laksen sikres en særlig beskyttelse mot skadelige inngrep.»

Verneregimet for nasjonale laksevassdrag er nærare definert i St.prp. nr. 32 (2006-2007) kap. 6.1. I korte trekk går dette ut på at det ikkje skal gjennomførast nye tiltak som kan vere til nemneverdig skade for laksen. Vidare må tiltak som er nødvendige for ulike gode samfunnsformål som til dømes sikring av viktig infrastruktur og eigedom, så langt som råd ta omsyn til laksen.

Forskrift om fysiske tiltak i vassdrag er heimla i § 7 i lova. Alle tiltak som kan påverke fisk eller andre ferskvassorganismar negativt må ha løyve etter denne forskrifta, så sant det

ikkje er gitt føringar i planvedtak som vi vurderer som så gode at det ikkje er nødvendig med ekstra sakshandsaming.

Forskrift om [rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag \(RPR\)](#)

Tiltak som kan påverke verneinteresser i vassdrag verna mot kraftutbygginga krev særskilt handsaming, i tråd med forskrifta om rikspolitiske retningslinjer. Det bør vidare sjekkast ut om det er utarbeidd differensiert forvaltningsplan for det aktuelle vassdraget. Dette er ofte innarbeidd i kommuneplanens arealdel (KPA).

Stortingsmeldingar

- [Regjeringa sin miljøpolitikk](#) og rikets miljøtilstand
- [St.meld. 14 \(2015-16\)](#) Handlingsplan for naturmangfald:

Rettleiing

- ✓ [KLD: Rettleiar T-1554 «Naturmangfoldloven kapitel II» - mars 2016](#)
- ✓ [Brev frå MD 11.07.2011 om naturmangfald og pbl](#)
- ✓ [Rettleiar frå NVE Nr 2/2019: Kantvegetasjon langs vassdrag](#)

Aktuelle lenker

- Viktigaste KART/databasar: [Naturbase](#), [Artskart](#), [Fylkesatlas](#), [Lakseregisteret](#)
- [Nasjonale miljømål](#) fordelt på resultatområde
- [Internasjonale miljømål for biologisk mangfald 2011-2020](#)
- [Oversyn over internasjonale avtalar med lenkjer til dei enkelte](#)
- [Faktaark NVE verneplanar vassdrag i Hordaland](#)
- [Faktaark NVE verneplanar vassdrag i Sogn og Fjordane](#)
- [Rikspolitiske retningslinjer \(RPR\) for verna vassdrag](#)
- Informasjon om vatn: <http://vann-nett.no/portal/>

I Fylkesatlas

Artar av stor forvaltingsinteresse/Viktige naturområde og artar

Artar av særleg stor forvaltingsinteresse/Viktige naturområde og artar

Framande artar/Viktige naturområde og artar

Naturtypar/Viktige naturområde og artar

Naturvernområde/Viktige naturområde og artar

Raudlisteartar/Viktige naturområde og artar

Verneplan for vassdrag/Viktige naturområde og artar

Anadrome vassdrag/Elv og innsjø

Lakseførande elvestrekningar/Elv og innsjø (berre SFJ)

Nasjonale laksevassdrag/Elv og innsjø

Adresse til [Lakesregisteret](#).

Friluftsliv, landskap, grønstruktur og samanhengande naturområde med urørt preg

Plan- og bygningslova

Oppgåver og omsyn som skal inngå i planlegging etter lova går fram av § 3-1. Planlegging skal mellom anna omfatte mål for å sikre naturgrunnlaget, område for friluftsliv og verdifulle landskap.

Mange av arealformåla i kommuneplanen arealdel (§ 11-7) og reguleringsplanar (§ 12-5) vil innehalde viktig grønstruktur.

Naturmangfaldlova

I formålsparagrafen til lova er naturmangfald definert å omfatte både biologisk - , landskapsmessig- og geologiske mangfald.

Friluftsliva

Formålet er å verne friluftslivets naturgrunnlag og sikre allmenhetens rett til ferdsel og opphold i naturen. Lova skal sikre folk sin rett til å utøve friluftsliv som ein helsefremjande, trivselsskapande og miljøvenleg fritidsaktivitet.

Dei viktigaste rettane knytt til allemannsretten går fram av lova, som og definerar omgrepa innmark og utmark.

Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2019-2023: Utdrag frå kap 02 Vekstkraftige regionar og lokalsamfunn i heile landet:

- Fylkeskommunane og kommunane identifiserer og tek omsyn til viktig naturmangfald, friluftslivsområde, overordna grønstruktur, kulturhistoriske verdiar, kulturmiljø og landskap i planlegginga. Samla verknader blir tekne omsyn til.
- Fylkeskommunane og kommunane vurderer arealbruken i strandsona langs sjøen og i og langs vassdrag i eit heilskapleg og langsiktig perspektiv, og tek særlege omsyn til naturmangfald, kulturmiljø, friluftsliv, landskap og andre allmenne interesser
- Fylkeskommunane og kommunane legg til rette for ei berekraftig utvikling i fjell og utmark og har særleg merksemda retta mot område med stort utbyggingspress. Dette skjer mellom anna ved å fastsetje langsiktige utbyggingsgrenser

Utdrag frå kap 03 Berekraftig areal- og transportutvikling

- Fylkeskommunane og kommunane legg til rette for høg arealutnytting i byområde gjennom fortetting og transformasjon med kvalitet i omgivnadene, med vekt på arkitektur, byrom, kulturmiljø, grønstruktur og andre miljøverdiar. Lokalisering av bustader, service, handel og andre arbeidsplass- og besøksintensive verksemdar må vurderast i samanheng med eksisterande eller framtidige kollektivknutepunkt.
- Fylkeskommunane og kommunane legg til rette for sykling og gange i byar og tettstader, mellom anna gjennom trygge skolevegar, ved å planleggje for gange og sykling frå kollektivknutepunkt og ut til friluftslivsområde og for transportløyningar for grupper som er mindre mobile.

Utdrag frå kap 04 Byar og tettstader der det er godt å bu og leve

- Kommunane legg vekt på å sikre byrom og blågrøn infrastruktur med stiar og turvegar som sikrar naturverdiar og omsyn til overvatn og legg til rette for fysisk aktivitet og naturopplevingar for alle.
- Fylkeskommunane og kommunane sikrar bruks- og verneverdiane til vassdraga i planlegginga. Potensialet i vassdraga for trygg avleiing av overvatn og naturbasert demping av flaum skal utnyttast.

Rikspolitiske retningsliner (RPR) for verna vassdrag gjeld verna vassdrag og 100 meters beltet frå desse. Mange kommunar har nedfelt og konkretisert retningslinene i kommuneplanens arealdel. Sjå kap .. Vassdrag.

Rikspolitiske retningsliner (RPR) for barn og unge gir føringar for kvaliteten på område der barn oppheld seg, dvs konkrete krav til kvalitet og funksjonar for areal som vert nytta av barn og unge. Sjå kap .. Barn og unge...

Statlege planretningsliner for samordna bustad- areal og transportplanlegging (BATP). Retningslinene gir føringar for å fortette i byar og tettstader, men ein skal samstundes ta vare på areal med kvalitet. Omsyn til overordna grønstruktur, viktig naturmangfald, areal til handtering av overvatn og område med estetisk verdi er viktige. Sjå areal- og transportplanlegging. Sjå kap .. Samordna bustad, areal- og transportplanlegging.

SPR for klima- og energiplanlegging og klimatilpassing. Sjå kap .. Klima-og energiplanlegging og klimatilpassing.

SPR for differensiert forvaltning av strandsona langs sjøen. Sjå kap .. Strandsone langs sjø og vassdrag.

Regjeringa arbeider med å utvikle nye statlege planretningsliner (SPR) for følgjande tema:

Fjellområda

Planlegging i sjøområde

Friluftsliv

Det er eit nasjonalt miljømål er å sikre og vidareutvikle friluftslivet som ein viktig del av vår nasjonale identitet og kulturarv. Kommunen skal sikre og leggje til rette for gode tur- og rekreasjonsområde gjennom arealplanlegginga. Kommunen må identifisere og ta vare på områda og kontakten mellom desse. Både naturterreng og rekreasjonsterreng i tettstader er viktige.

Plan- og bygningslova

Arealformål og omsynssonar som sikrar friluftslivsinteressene skal gi føringar for bruken av områda, og kor kommunen vil leggje til rette for friluftslivet.

Arealformåla i planen vere tilpassa plannivå, om friluftsområda ligg utanfor tettbygd strok (LNFR-område), i eller nær byggesona, eller i sjø.

Nettstader

[Friluftsliv i arealplanlegginga](#) Rettleiinga omfattar planprogram, arealformål på overordna plan og reguleringsplan og kunnskapsgrunnlag.

Kunnskapsgrunnlag

Data om friluftslivsområde som er kartlagt og verdsett ligg i Naturbase.

[Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder](#), - rettleiar M-98/2014 frå Miljødirektoratet har metode for å kartleggje og verdsette friluftsområde.

[Plan for friluftslivets ferdelsårer](#) – rettleiar M-1292/2019 frå Miljødirektoratet gir metode for å identifisere, ivareta og utvikle stiar, turvegar og leder som er viktige for friluftslivet.

Barnetråkk

Er eit digitalt verktøy der barn fortel planleggjarar, kommunen og lokale politikarar kva for område som er viktige i deira lokalmiljø. Registreringar gjennom Barnetråkk er nyttig i arbeidet med å sikre medverknad frå barn og unge. Resultat frå registreringane vert eit sentralt kunnskapsgrunnlag for kommunen, som skal ivareta barna sine behov og ønsker gjennom si arealplanlegging.

Aktuelle lenker

[St. meld 18 \(2015 -2016\)](#) Friluftsliv – Natur som kjelde til helse og livskvalitet
Klima- og miljødepartementet si [Handlingsplan for friluftsliv \(2018\)](#)

Landskap

Landskap er eit omgrep for våre visuelt forståelege omgjevningar, ei overordna ramme som omfattar både naturmiljø og kulturmiljø.

Norge er tilslutta den [Europeiske landskapskonvensjon](#). Landskapet gir områda sitt særpreg og er viktig for folk sin trivsel. Landskapet er resultat av påverknad mellom naturlege og menneskelege faktorar, og er stadig i endring.

Vi skal sikre verdifulle landskapskvalitetar gjennom planlegginga.
Sjå omtale av [landskap i arealplanlegginga](#) på Miljødirektoratet si nettside.

Nettstader

[Brosjyre](#) om den europeiske landskapskonvensjon.
Sjå Regjeringen.no/Stedsutvikling: [Landskap](#), [Arkitektur](#) og [Byggeskikk](#).

[Råd om landskap i kommunal planlegging i Hordaland, 2011](#)

Kunnskapsgrunnlag – verdsatt landskap

Følgjande rapportar gir oversyn over kartlagde landskapstypar i Hordaland etter metode frå Nasjonalt referansesystem for landskap:

[Landskapstyper langs kyst og fjord i Hordaland](#) (Puschmann 2004)

[Landskapskartlegging av Hordaland fylke](#) (Uttakleiv 2009)

I rapport [Verdivurdering av landskap i Hordaland fylke](#) (Clementsens et al 2011) er det gjennomført skildring og *verdisetting* av landskapsområda i Hordaland.

For kysten av Sogn og Fjordane er det gjort landskapsanalyse og *verdisetting* av landskapsområde, som grunnlag for Fylkesdelplan for vindkraft [Landskapskartlegging av kysten i Sogn og Fjordane fylke](#) (Uttakleiv 2009).

Overordna grønstruktur – Blågrøn struktur

Grønstruktur er veven og store og små naturprega område i byer og tettstader, som turdrag, friområde og parkar, område nær bustadområde og skular og langs vatn og vassdrag. Grønstrukturen har verdi både som nærtuområde og for naturmangfaldet. Det er viktig å sikre grønstrukturen for at økosystema skal ha god tilstand og levere økosystemtenester. Å ta vare på grønstrukturen er soleis og viktig for klimatilpassinga.

Mange stader blir grønstrukturen oppsplitta, redusert eller omgjort til parkliknande areal. Kommuneplanens arealdel er det viktigaste plannivået for å take vare på og vidareutvikle den overordna grønstrukturen. Utanfor byggeområda vil viktige friluftsområde inngå i LNF-områda. Grønstrukturen vil binde desse saman med grønne område innafor byggesona. Desse omfattar grøntdrag og naturområde, gjennomgåande turdrag og parkar, større friområde, leikeområde og naturområde.

Sjå omtale av [Grønstruktur i arealplanlegginga](#) på Miljødirektoratet si nettside.

Blågrøn infrastruktur er nettverket av naturlege og semi-naturlege område som vegetasjonsdekka landlege område, kantsoner, opne vassdrag, ferskvatn og kystområde. Bevisst bruk av blågrøne strukturar er viktig for å gjer byer og tettstader meir robuste mot auka nedbør knytt til klimaendringar.

Sjå kap 4.7 om [naturbaserte løysingar](#) under klimatilpassing.

Døme: [Blågrønne strukturer](#), Kommuneplanens arealdel, Bergen kommune.

Omsyn til klima gjer og at det er viktig å lokalisere utbygging til areal som er mindre viktige for karbonbinding. Ein må i størst mogleg grad byggje på areal som alt er påverka av tidlegare utbygging. Det er også viktig å minimere inngrepet i storleik, utføre utbyggingar på skånsam måte både med tanke på direkte skadeverknader, og for å kunne gjere det mogleg eventuelt å tilbakeføring areala til opphavleg tilstand. Attstående trær og annen vegetasjon gjør at karbontapet blir noe mindre.

[Klimakur 2030](#)

Inngrepsfrie naturområder

Inngrepsfrie naturområde er definert som naturområde som ligg ein kilometer eller meir (i luftline) frå tyngre tekniske inngrep. Områda har stor verdi for mangfaldet av friluftsområde, natur og landskap, og for naturen si evne til klimatilpassing.

Inngrepsfri natur er ein av åtte miljøindikatorar til nasjonal miljømål 1.1. «Økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester». Der er ein indikator på arealbruken, og

viser utviklingstrekk og status for større samanhengjande naturområde med urørt preg i landet.

Sjå omtale av [inngrepsfrie naturområde](#) på Miljødirektoretat si nettside.

Kunnskapsgrunnlag

[Fylkesatlas Vestland](#), Temalag Landskap/Inngrepsfrie områder (INON) for inngrepsstatus fram til 2018.

Deler av følgjande rapporter om temaet friluftsliv, landskap og grønstruktur (utarbeidd som underlagsdokument utarbeidd i samband med Nasjonal ramme for vindkraft på land kan vere nyttig:

[Faggrunnlag - Friluftsliv](#)

[Faggrunnlag - Landskap](#)

[Faggrunnlag – Sammenhengende naturområder](#)

I Fylkesatlas

DOK Kartlagte og verdsatte friluftsområder/Friluftsliv og reiseliv (ikkje fullstendig i SFJ)

DOK Statleg sikra friluftsområde/Friluftsliv og reiseliv

Landskasregionar og landskapstypar/Landskap (mest SFJ)

Inngrepsfrie områder/Landskap

Ferdselsårer

Forureina grunn

Mål: Spreiing av miljøgifter frå forureina grunn skal stansast eller reduserast vesentleg. Spreiing av andre helse- eller miljøfarlege kjemikaliar skal reduserast på bakgrunn av ei konkret risikovurdering.

Sjå status for å nå nasjonale mål:

[Miljøstatuskartet](#)

Plan- og bygningslova

- **[Om miljøforhold og byggegrunn \(§ 28.1\):](#)** *Grunn kan bare bebygges, eller eendom opprettes eller endres, dersom det er tilstrekkelig sikkerhet mot fare eller vesentlig ulempe som følge av natur- eller miljøforhold....*
- **[Om omsynssoner \(§ 11-8 a\):](#)** *...Det kan fastsettes følgende hensynssoner: a) Sikrings-, støy- og faresoner med angivelse av fareårsak eller miljørisiko....*
- Det kan elles gis føresegner til planen for å i vareta miljøet.
- **[Om forureining i grunnen \(Tek17: § 9-3\).](#)** *Ved planlegging av byggverk skal det undersøkes om det finnes grunnforurensning. Eventuell grunnforurensning skal*

behandles i samsvar med forskrift om begrenning av forurensning (forurensningsforskriften), kapittel 2.

Forureiningslova

[Rapport](#) om rolla til [tiltakshavar](#) i bygge- og gravesaker.

Etter [forureiningsforskrifta kap 2](#) pliktar tiltakshavar å vurdere og eventuelt undersøke om det er forureina grunn i området. I så fall skal tiltakshavaren utarbeide tiltaksplan.

Normverdiar for helse- og miljøfarlege stoff står i Vedlegg 1 til kapittel 2. Legg merke til at Miljødirektoratet kan endra og utvida lista i vedlegg 2,

[Rolla til kommunen](#) (faktaark M-810/2017) i bygge- og gravesaker.

Kommunen skal godkjenne tiltaksplanen før tiltaket kan gjennomførast og føre tilsyn med den alminnelege forureiningssituasjonen og med enkelte kjelder, jf.

[forureiningslova § 48.](#)

[Rettleiing](#) til Grunnforureiningsbasen (Miljødirektoratet: Veileder V.1.03/2017).

Fylkesmannen i Vestland forventar av kommunane

Kommunen må i arealplanlegginga legge til rette for at miljøgifter i grunnen ikkje vert spreidde, og at arealbruken ikkje fører til helse- eller miljøskade på grunn av forureining i grunnen. Forureina grunn bør visast som omsynssone i planen.

Det må gå fram kva vurdering som er gjort av forureining i grunnen. Er det område der det er påvist eller er grunn til å tru at det er forureina grunn?

I område med historisk aktivitet og i byprega område bør det gjennomførast kartlegging, og ein bør laga aktsemdskart med utgangspunkt i NGU sin rettleiar. I aktsemdsområdet må ein ta omsyn til at grunnen kan vere forureina, både ved planlegging av arealbruk og ved graving. Aktsemdskartet bør brukast som grunnlag for å lage omsynssone etter plan- og bygningsloven § 11-8 a). Kommunen bør ikkje godkjenne graving eller bygging i aktsemdsområdet utan at det er gjennomført grunnundersøkingar.

I Fylkesatlas

Avløpsanlegg/Utslepp og ureining

Tettbebyggelse/Utslepp og ureining

DOK – Ureina område punkt/Utslepp og ureining

DOK – Ureina område/Utslepp og ureining

Utslepp frå konsesjonsbelagte verksemder/Utslepp og ureining

Lokal luftkvalitet

Forureiningsforskrifta

Kap. 7 omhandlar lokal luftkvalitet.

Kap. 8, 9 og 27 og avfallsforskrifta kap. 10 omhandlar utslepp som følgje av forbrenning.

[Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2019-2023](#)

Utdrag frå kap 04 Byar og tettstader der det er godt å bu og leve:

Sikre trygge og helsefremjande bu- og oppvekstmiljø fri for skadeleg støy og luftforureining

[Retningslinje for behandling av luftkvalitet i arealplanlegginga av 25.04.12 \(T-1520\)](#)

Retningslinja har som mål å førebygga og redusere lokal luftforureining gjennom god arealplanlegging. Ho har tilrådde grenser for luftforureining som skal leggest til grunn ved planlegging av nye verksemdar eller ny utbygging eller utviding av eksisterande verksemd eller utbyggingsområde.

Statlege planretningslinjer av 26.09.2014 for samordna bustad, areal og transport-planlegging (sjå kap ..)

Planlegging av arealbruk og transportsystem skal fremje samfunnsøkonomisk effektiv ressursutnytting, god trafikktryggleik og effektiv trafikkavvikling. Planlegginga skal bidra til å utvikle berekraftige byar og tettstader, legge til rette for verdiskaping og næringsutvikling, og fremje helse, miljø og livskvalitet.

Utbyggingsmønster og transportsystem må samordnast for å oppnå effektive løysingar, og slik at transportbehovet kan avgrensast og ein kan leggje til rette for klima- og miljøvenlege løysingar.

Lenke til [varslingstenesta luftkvalitet i Norge](#)

Geografisk differensiering i Hordaland:

I Hordaland er det særleg sentrale delar av Bergen som har store utfordringar knytt til dårleg luftkvalitet og då særleg frå forureiningskomponenten NO₂.

Støy

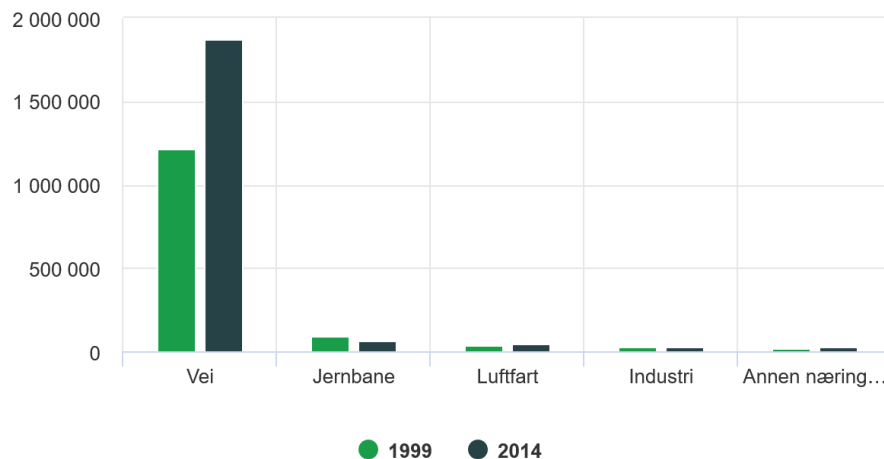
Støy er definert som forureining i forureiningslova, og er eit miljøproblem som rammar mange. [Nasjonale mål for støy er](#) (Miljøstatus):

1. redusere støyplaga¹ (SPI) med 10 % innan 2020, samanlikna med 1999.
 2. redusere talet på personar² som blir utsett for eit innandørs støynivå på over 38 dB med 30 % innan 2020, samanlikna med 2005.
- 1) [SSB bereknar utvikling](#). Siste berekning gjort i 2014 viste ein nedgang på 9 %. SSBs kommentar til metoden: *Denne måten å beregne utviklingen av støyplagen har imidlertid flere svakheter som det er viktig å være klar over. Siden beregningene tar utgangspunkt i de støyutsatte i 1999, blir det ikke tatt hensyn til befolkningsvekst eller tilflytting til områder som er plaget av støy.*
- 2) [Siste SSB berekning i 2014](#) viser ei auke frå 2005 på 20 %. Dette er auke i innandørs støynivå i bustad og gjer meir reell dokumentasjon av utviklinga enn mål nr. 1.

Støyplager kan føre til mistriivnad, dårleg søvn og dårleg helse. Uforstyrra søvn er ein føresetnad for god fysiologisk og mental helse. Fråvær av støy er òg ein føresetnad for at kulturmiljø, friluft- og rekreasjonsområde skal ha full verdi. Les om støy og helseplagar på [Folkehelseinstituttets heimesider](#).

Figur 1. Antall støyutsatte over 55 dB(A)

Utsatte over 55 dB(A)

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

[Retningslinjer for behandling av støy i arealplanlegging \(T-1442/2016\):](#)

[Støyretningslinje T-1442/2016](#) og [tilhøyrande rettleiar \(M-128/2014\)](#) skal ifølgje [Miljødirektoratet](#) reviderast i 2020. Den skal bl.a. gjerast "meir tydeleg". I prosessen vil også Fylkesmennene få kome med innspel til forbetringar i løpet av 2020.

Formålet med retningslinjen er å **forebygge støyplager** ved å:

- anbefale at det vert utarbeidd *støysonkart* for eksisterande støykjelder som skal sikre at støyutsatte områder rundt støykjelder vert synleggjort
- gje anbefalingar om kvar bebyggelse med *støyfølsamt bruksformål* ikkje bør etablerast, og kvar etablering berre kan skje med særlege avbøtande tiltak
- gje anbefalingar for støygrenser ved etablering av nye støykjelder, slik at desse vert lokalisert og utforma med tanke på å hindre nye/aukte støyplager.
- gje anbefalte støygrenser for bygg- og anleggsverksemda som følgjer av ein plan

Retningslinja skal leggst til grunn av kommunane i deira planlegging. Retningslinja er rettleiande, ikkje rettsleg bindande. Men planar, der støy er tema, skal ha føresegner om støy (støygrenser, ev. driftstider og ev. nødvendige tiltak for å redusere støy) i samsvar med det "slingringsrommet" som er gjeve i T-1442. Desse føresegnene blir då juridisk bindande for planen.

Støygrensene gjeld **utandørs støy ved** 6 ulike bygningstypar, *bebyggelse med støyfølsamt bruksformål*, som er bustadar, sjukehus, pleieinstitusjonar, fritidsbustadar, skuler og barnehagar (heretter "bustader mm"). I T-1442, tabell 3, er det gjeve anbefalte støygrenser (i desibel- dB) for 10 ulike støykjelder (veg, bane, fly, industri (to ulike), hamn/terminal, skytebanar, vindmøller, motorsportsbanar og nærmiljøanlegg). Er situasjonen i planen slik at ingen bustader mm får støy over støygrensene i tabell 3 så er (normalt) støy ikkje noko tema for denne planen. I bustader mm som har støy like under støygrensene kan likevel 10 % av ein normalbefolkning oppleve sterk støyplage eller 25 % plaga, men slik er grensene sett. Sidan ulike støykjelder har ulik opplevd plagegrad ved same dB/støynivå, har grensene for ulike kjelder ulike talverdiar angjeve som dB.

Støy er tema i plan når anbefalte støygrenser i tabell 3 for bustader mm vert overskriden som følgje av:

- Nye bustader mm er planlagt plassert nær eksisterande støykjelder
- Nye støykjelder (eller utviding av eksisterande) er planlagt plassert nær eksisterande bustader mm

Kommunane kan også ivareta støy ved "rekreasjonsområder og stille områder" (parker, friluftsområder mm). Kommunen kan identifisere desse i for eksempel KPA eller andre plankart som grøn sone, og setje støygrenser for desse areala som man ønskjer å halde framover.

Det aller viktigaste i støysaker er at det finnes et godt faktagrunnlag som dokumenterer støysituasjonen i planen. Ein støyfagleg utredning utførd av akustisk kompetent konsulent/personell. "Ein må så tidleg som mogleg i planprosessen gjera støyfaglege utgreiingar, der støynivå vert talfesta i tabell og/eller i berekningspunkt i kart for representative høgder (t.d. ved fasadar og uteoppholdsareal). Den støyfaglege utgreiinga skal som hovudregel ikkje utsettast til byggjesaka.

T-1442 opnar for avvik frå grunnregelen (lågare støy enn grensene i tabell 3) ut frå to hovudprinsipp:

1. Gul og raud støyzone (T-1442 tabell 2).

Helst skal bustader mm haldast utanfor støysonene. I gul støysone kan det akseptertast avvik frå tabell 3 og i raud sone kan det kun akseptertast avvik frå tabell 3 i *sentrumsområder og kollektivknutepunkt* dersom slike avviksområder er avsett i KPA. Grunnskular og barnehagar skal (står bør) ikkje byggast i raud sone uansett.

Gul sone for ei støykjelde er det arealet som har frå 0 - 10 dB meir støy enn grenseverdien i tabell 3. Til dømes støy frå veg. Tabell 3 grensa for vegstøy (også kalla *nedre grense gul sone*) er L_{den} 55 dB. Så gul sone går frå L_{den} 55 dB til L_{den} 65 dB. Areal ved støykjelda som har støy $> L_{den}$ 65 dB ligg i raud støysone.

T-1442 forutset langt på veg at man har opplysningar om dei framtidige støyforholda i planer illustrert som støysoner. Det er nok tilfelle for dei fleste riks og fylkesvegar, jernbane/bybane linjer, flyplassar og vindmøller i Vestland. Men støysonekart manglar ofte for industriområder, steinbrudd, pukkverk, asfaltverk, skipsverft, kommunale vegar, skytebanar, motorsportsbanar mm. Så her må tiltakshavar få akustisk konsulentar til å berekne støyforholda for den aktuelle planen der det er relevant. Og skulle tiltakshavar "gløyme" det så skal kommunen evt. Fylkesmannen "minne" tiltakshavar for planen at dette må gjerast.

Det som er viktig å hugse på er at støysonekarta viser berekna framtidig utvendig støy i 4 meters høgde. Tabell 3 grensene gjelder for kotehøgda for vindauga (for soverom/stue) og uteopphaldsareal, som kan være høgare og lågare enn 4 meter og dermed kan ha høgare lydnivå enn det som støysonekartet viser. Derfor alltid støyfagleg utredning for planen.

2. Stille side

I tabell 3 står det at støygrensene gjeld " på uteopphaldsareal og utanfor vindauga til *rom med støyfølsomt bruksformål*", som er soverom og stue. Dersom alle vindauga til soverom og stue pluss uteopphaldsareal ligg på same side og støykjelda (for eksempel ein veg) ligg på motsett side på same kotehøgde så kan dB nivået på stille side være L_{den} 55 mens dB nivået på støyutsett fasade kan være mykje høgare. Men tabell 3 grensa kan altså vera oppfylt sjølv om andre fasadar på bustaden kan ha støynivå opp mot raud sone. Man nyttar bygningskroppen som støyskjerm.

Avvik som kan akseptertast

T-1442 seier (pkt. 3.2.1) at i gul sone kan ein akseptere at det vert bygd bustader mm dersom ein "med avbøtande tiltak tilfredsstiller grenseverdiane i tabell 3", altså at man oppnår ein eller annan grad av stille side. Den "fullkomne stille side" er at alle vindauga for soverom/stue og uteopphaldsareal ligg på stille side. T-1442 opnar for (side 11) at man også kan ha for eksempel 50 % av soverom/stuer skal ha vindu mot stille side og fleire andre døme på akseptable avvik.

Det er ein fordel at kommunane har bestemt seg for kvar dei meiner grensa for avvik skal gå i deira kommune, gjennom føresegner i kommuneplanens arealdel, slik som [Bergen kommune har gjort](#) for sin KPA 2030 (sjå § 22).

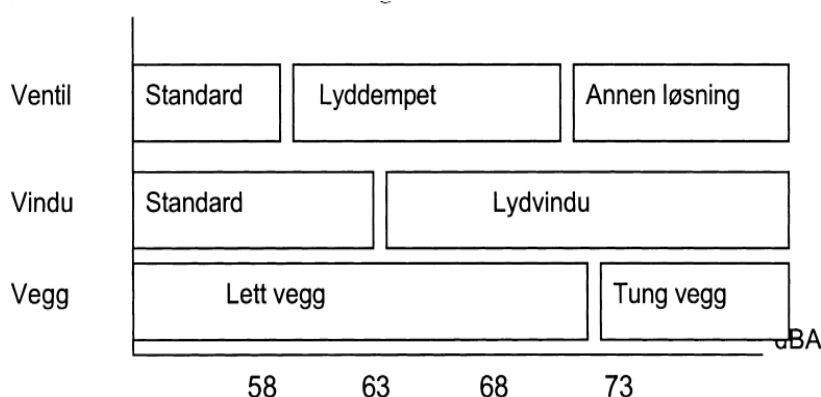
Eksempel frå Bergen kommunes KPA (§ 22.2):

Tiltak i støybelastet område tilsvarende gul støysone.

Grenseverdier kan fravikes dersom det dokumenteres gjennom støyfaglig utredning at følgende kriterier er oppfylt:

- a. Planløsning og stille side Alle boenheter skal ha minst en fasade som vender mot stille side der støynivået ikke overstiger nedre grenseverdi for gul sone. Minimum halvparten av oppholdsrom og minst 1 soverom skal ha minst 1 vindu som kan åpnes mot stille side. Barnehager og grunnskoler skal ha alle oppholdsrom på stille side.
- b. Støyutsatte sider Støynivået skal ikke overstige nedre grenseverdi for rød sone. Spesielt for øvrig byggesone og LNF: Grenseverdi reduseres med 5 dB.
- c. Uteoppholdsareal
Støynivået skal ikke overstige nedre grenseverdi for gul sone.

TEK 17 § 13-6 som visar til lydklasse C i NS 8175 gjev juridisk bindande krav til innandørs lydnivå for oppholds- og soverom frå utandørs lydkjelder (for bustader tabell 4). Der ein aksepterer stue/soverom med vindauga mot støyande fasade, så er det ein samanheng her som er viktig. Dersom lydnivået på støyande fasade kjem over gitte dB verdiar så vil ikkje "standard vegg/vindu" isolere nok. Det må installerast dyrare lydvidauga og evt. tyngre fasade.

Poenget med stille side opprinneleg var at man skulle kunne opne vindauga på soverommet utan at man fekk for mykje støy om natta. Etter TEK 17 der no alle? bustader vert utstyrt med balansert ventilasjon som igjen betyr at man ikkje treng opne vindauga, så er det "press" frå fleire hald at stille side ikkje lenger er relevant/nødvendig. [Miljødirektoratet sine kommentarar](#) om dette så langt i forbindelse med revisjon av T-1442, er at stille side skal beholdast som eit viktig prinsipp. Dei meiner at forskninga ([bl.a. Ronny Klæboe TØI](#)) viser at færre plages av støy når bustaden har stille side, uavhengig av om soveromsvindaugget er opent eller ikkje.

Vesentlege avvik frå støyretteleiar T-1442 i planen kan gje grunnlag for motsegn til planen frå fylkesmannen. (Også Avinor, Forsvarsbygg, Statens vegvesen og Bane Nor kan reise motsegn, for eksempel dersom det vært planlagd bustader (for) nær deira (støyande) anlegg.)

Når kan Fylkesmannen gå til motsegn? I rettleiar M 128 pkt 6.3 (side 104) er desse eksempla lista opp:

- at støysonkart som er utarbeidet av anleggseier ikke er synliggjort i kommuneplanen eller på annen egnet måte.
- at avvikssoner ikke er behandlet og begrunnet på en forsvarlig måte i kommuneplanen
- at støyvurderinger i plansak mangler eller er svært mangelfulle.

- at planlagt arealbruk avviker fra grenseverdiene uten at avbøtende tiltak er tilstrekkelig innarbeidet i planen.
- at planlagt arealbruk avviker fra anbefalingene i retningslinjen uten at årsakene til avviket er grunngitt og tilstrekkelig dokumentert.
- at planlagt arealbruk er i strid med retningslinjene og Fylkesmannen ikke finner at begrunnelsen for avviket kan forsvare avvikets omfang.

Avløp

Plan og bygningslova

- § 27-2. Avløp
- § 27-3. Tilknytning til eksisterende private anlegg
- § 30-6. Fritidsbebyggelse
- § 21-5. Den kommunale bygningsmyndighetens samordningsplikt
- § 12-7. Bestemmelser i reguleringsplan, punkt 12

§21-5 Den kommunale bygningsmyndighetens samordningsplikt

For å sikre samordning kan kommunen oppmode utbyggjar om å sende inn søknad om utsleppsløyve og byggjesøknad samtidig, slik at saksbehandlarane er orienterte og kan samordne seg. Det er eit viktig prinsipp at utsleppsløyvet etter forureiningsforskrifta skal vere gitt før byggjesaka blir behandla, jamfør [plan- og bygningsloven § 21-2](#) om søknad om løyve.

Det er eit viktig prinsipp at avløpshandteringa skal vere klarert og i samsvar med forureiningslova før tomt kan skiljast frå, eller før byggjesaka kan behandlast, jf. plan- og bygningslova § 27-2.

§ 27-2: «Før opprettelse eller endring av eiendom til bebyggelse eller oppføring av bygning blir godkjent, skal bortledning av avløpsvann være sikret og i samsvar med forurensningsloven. Rettighet til å føre avløpsledning over annens grunn, alternativt til å knytte seg til felles ledningsnett, skal være sikret ved tinglyst dokument eller på annen måte som kommunen godtar som tilfredsstillende.

Når offentlig avløpsledning går over eiendommen eller i veg som støter til den, eller over nærliggende areal, skal bygning som ligger på eiendommen, knyttes til avløpsledningen. Vil dette etter kommunenes skjønn være forbundet med uforholdsmessig stor kostnad eller særlige hensyn tilsier det, kan kommunen godkjenne en annen ordning.

Kommunen kan i andre tilfeller enn nevnt i andre ledd, kreve at bygningen skal knyttes til avløpsledning når særlige hensyn tilsier det.

Reglene i andre og tredje ledd gjelder også for eksisterende byggverk.

Før oppføring av bygning blir godkjent, skal avledning av grunn- og overvann være sikret. Tilsvarende gjelder ved vedlikehold av drenering for eksisterende byggverk.»

§ 27-3. Tilknytning til eksisterende private anlegg

«Plan- og bygningsmyndigheten kan tillate tilknytning til private vann- og avløpsanlegg. Eierne av anlegget kan i så fall kreve at den som blir tilknyttet anlegget foretar eller betaler de utvidelser og forandringer av anlegg som tilknytningen gjør nødvendig, eller at det blir stilt sikkerhet for dette. Eierne kan i tillegg kreve refusjon for de opprinnelige anleggsutgiftene og senere oppgraderinger. Kostnadene og refusjonen fastsettes ved skjønn. Utgiftene til skjønnet bæres av den som blir tilknyttet anlegget.»

Hytter/hyttefelt har ikke plikt til å kople seg til kommunalt avløp, jf. plan- og bygningslova § 30-6

Fritidsbustader er ikke omfatta av plikt til tilkopling til kommunalt avløpsnett i plan- og bygningslova, med mindre dette er bestemt i plan, jf. plan- og bygningslova § 30-6.

§ 30-6. *Fritidsbebyggelse*

«Lovens bestemmelser i § 27-1 andre til fjerde ledd og § 27-2 andre til fjerde ledd gjelder for fritidsbebyggelse bare når dette er bestemt i plan. Departementet kan gi forskrift om at andre bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven ikke skal gjelde for fritidsbebyggelse.»

§ 12-7 punkt 12 «Krav om nærmere undersøkelser før gjennomføring av planen, samt undersøkelser med sikte på å overvåke og klargjøre virkninger for miljø, helse, sikkerhet, tilgjengelighet for alle, og andre samfunnsinteresser, ved gjennomføring av planen og enkelttiltak i denne».

Uttale til planar

Miljøavdelinga handsamar kommundelplanar/hovudplanar for avløp (temaplanar).

Avløpsregelverk, nyttige lenker

- [Miljødirektoratet - avløp](#)
- [Avløp på Miljøkommune.no](#)
- [Avløpsdirektivet mm](#) om reinsing av avløpsvatn frå byområde.
- [Forureiningsforskrifta del 4 om avløp](#)
- [Plan og bygningslova](#)

Kven er myndigheit for utslepp av avløpsvatn?

Forureiningsforskrifta kapittel 11-15 (*myndigheit i kursiv*)

Kapittel 11: Generelle bestemmelser om avløp gjeld for kapittel 12 til 15B.

Kapittel 12: Krav til utslipp av sanitært avløpsvann fra bolighus, hytter og lignende (*Kommunen*)

Kapittel 13: Krav til utslipp av kommunalt avløpsvann fra mindre tettbebyggelser (*Kommunen*)

Kapittel 14: Krav til utslipp av kommunalt avløpsvann fra større tettbebyggelser (*Fylkesmannen*)

Kapittel 15: Krav til utslipp av oljeholdig avløpsvann (*frå bensinstasjoner o.l. (Kommunen)*)

Kapittel 15A: Påslipp til kommunalt avløpsnett (*Kommunen*)

Kommunen er forureiningsmynde for avløp under 50 pe og over 50 pe i mindre tettstadar. (Tettstad slik det går frem av forureiningsforskrifta § 11-3 k, og regnet ut ved hjelp av Norsk Standard NS-9426 *Bestemmelse av personekvivalenter (pe) i forbindelse med utslippstillatelse for avløpsvann*.)

I Fylkesatlas

Avløpsanlegg/Utslepp og ureining

Tettbebyggelse/Utslepp og ureining

Massar

Plan og bygningslova

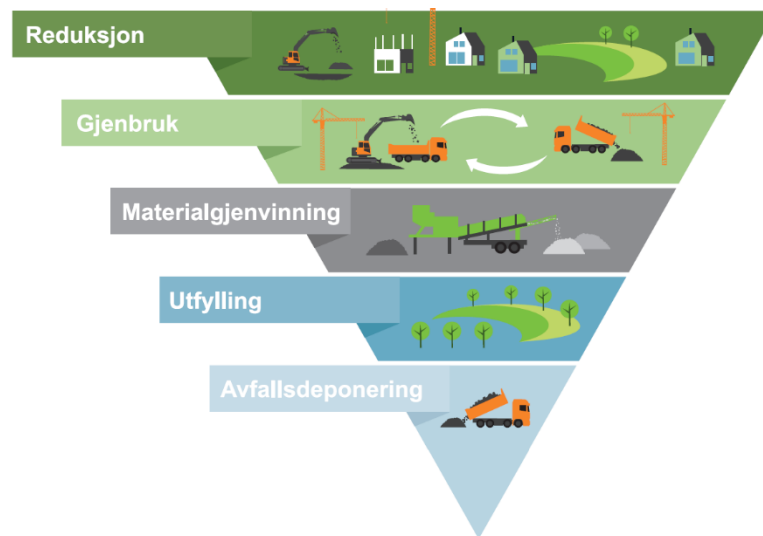
- [§ 1–1 føremål](#): berekraftig utvikling, samordning og bruk av ressursar - som overskotsmassar?
- [§ 3-1 a\) sette mål for utvikling, avklare behov og foreslå løysing](#) – gjeld massehandtering?
- [§ 3-1 g\) planar skal ta klimaomsyn](#) – gjeld ved uttak av myr og massehandtering?
- [§ 4- 2 planbeskrivelse](#) skal omtale føremål og verknad, og forhold til rammer og retningslinjer som gjeld for området – t.d. for massehandtering?
- [§ 12-9 planprogram for planar med vesentlege verknadar](#) – kan gjelde ved masseoverskot?
- [§ 12-12 vedtak av reguleringsplan](#) - konsekvensane av planen - inkludert for massehandtering? - skal vere vurdert
- [Statlege planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpassing](#) – kan omfatte uttak av myr?
- [Forskrift om konsekvensutgreiingar](#) – kan gjelde ved masseoverskot, massedeponi mv.?

[Nasjonale forventningar](#) til regional og kommunal planlegging 2019–2023, side 18 om mineralressursar: «Uttak av byggeråstoffer (pukk, grus, sand) til bygge- og anleggsformål med korte transportavstander og reduserte klimagassutslipp, er viktig. God arealplanlegging kan bidra til dette. I tillegg er det viktig at mineralske masser av god kvalitet gjenvinnes som byggeråstoffer, der dette er mulig. Dette kan redusere presset på bynære grus- og pukkressurser og behovet for massetransport. En helhetlig vurdering av massehandtering i plansammenheng kan være et nyttig virkemiddel for å avklare dette.»

Forureiningslova

- [§ 2 retningslinjer for gjennomføring av lova](#): - gjeld også overskotsmassar
 - samordne med planlovgevinga for å redusere forureining og avfallsproblem

- avfall skal føre til minst mogleg skade og ulempe. Det skal om mogleg gjenvinnast, helst ved ombruk eller materialgjenvinning. Vart endra i 2016 for å vere i tråd med EU sitt avfallsdirektiv. Sjå illustrasjon på side 9 i [massehandteringsplan for Jæren](#).

Faktaark: definisjonar og krav i forureiningslova til handtering av overskotsmassar av jord og stein

- **Jord og steinmassar som ikkje er forureina:** overskotsmassar av jord og stein frå anleggsarbeid er definert som avfall etter forureiningslova og skal behandlast i tråd med avfallsregelverket. Skal leverast til lovleg avfallsanlegg eller gjenvinning, annan disponering for enkeltprosjekt er unntak frå lova ([forureiningslova § 32](#)).
- **Lovleg avfallsanlegg:** anlegg med løyve etter forureiningslova til å ta imot avfall, sjå [norskeutslipp](#). Anlegg som tar imot massar frå fleire aktørar/prosjekt over tid er avfallsanlegg.
- **Gjenvinning:** tiltak der avfall kjem til nytte ved å erstatte material som elles ville blitt brukt, eller at avfall er forberedt til dette ([forureiningslova § 27](#)).
- **Annan disponering:** overskotsmassar frå enkeltprosjekt som vert disponert på annan måte enn levering til lovleg anlegg eller gjenvinning krev unntak frå [forureiningslova § 32](#). Ny forskrift er under arbeid. Inntil vidare trengs ikkje unntak for disponering på land om gjenvinning er vurdert og disponeringa er avklart etter plan og bygningslova.
- **Deponi:** permanent disponeringsstad for avfall, regulert i avfallsforskrifta [kap. 9 om deponering av avfall](#). Anlegg som tar imot massar frå fleire aktørar/prosjekt over tid for permanent plassering er eit deponi om massane ikkje erstattar andre massar.

Når må vi vurdere særskilt løyve/krav til massehandtering etter forureiningslova med forskrifter?

Forureiningslova

[§ 11](#): **større anleggsverksemd og utfylling i sjø** må ha løyve, gjeld m.a. tunellar, store vegprosjekt

[§ 29](#): **avfallsanlegg** som fører til forureining må ha løyve, gjeld m.a. sorteringsanlegg, komposteringsanlegg, ein del massemtak/massetippar, sjå [søknadsskiema](#)

[§ 32](#): **Annan disponering** av overskotsmassar frå enkeltprosjekt i sjø må ha unntak, sjå [faktaark](#). Gjeld også annan disponering på land som ikkje er avklart etter plan og bygningslova.

Avfallsforskrifta

[Kap. 9](#): **deponi** for avfall, inkludert for reine jord- og steinmassar, må ha løyve

[kap 17](#): avfallsanlegg/deponi for **mineralavfall** må ha løyve frå FM

Forureiningsforskrifta

[kap 4](#): **planeringsfelt** i landbruket over 1 da må godkjennast av kommunen

[kap. 30](#): **knuse og sikteverk** må melde frå til FM på [meldeskjema](#)

[kap 22](#): **mudring og dumping** av massar i sjø og vassdrag må ha løyve frå FM, sjå [søknadsskjema](#)

Naturmangfaldlova

- det skal visast aktsemd slik at massehandtering ikkje fører til spreing av framande artar eller skade på truga artar og naturtypar (naturmangfaldlova §§ [6](#) og [28](#))
- Kart fylkesatlas fremmede artar <https://www.fylkesatlas.no/share/e8e75b3e810c>
- Risikovurderingar framande artar: <https://artsdatabanken.no/fremmedartslista2018>

Kva kan Fylkesmannen forvente?

Vi bør forvente at det går fram korleis massehandtering er vurdert i planen, kva vurderingar som er gjort for å sikre massehandtering i tråd med avfallpyramiden, korleis konsekvensar for forureining, naturmangfald og klima er vurdert, og plangrep og krav for å redusere konsekvensane.